

UNITAT DIDÀCTICA III

LA POBLACIÓ I EL POBLAMENT

1. Ha crescut molt la població menorquina?

Al llarg de la història, l'illa de Menorca ha augmentat la seva població. A inicis del segle XX, l'illa tenia aproximadament 38.000 habitants i a finals del mateix gairebé havia duplicat aquesta xifra. Aquest augment va experimentar un creixement especialment important a partir de 1960, quan els canvis socioeconòmics i l'aportació de mà d'obra forana propiciaren un nou impuls pel creixement de la població menorquina

Taula 1. **Evolució de la població a Menorca i a les Illes Balears (1900-2006)**

Cens	Menorca	Illes Balears
1900	37.576	311.649
1910	42.082	326.023
1920	42.147	338.894
1930	41.490	365.512
1940	43.025	407.497
1950	41.512	422.089
1960	42.305	419.628
1970	48.817	441.732
1981	57.243	532.946
1991	64.412	655.945
2001	71.524	709.146
2005	86.697	841.669
2006	88.434	1.001.062

2. L'evolució demogràfica

L'evolució de la població de Menorca des del segle XVIII és un fet remarcable per la seva singularitat. Inicialment, s'aprecia que al llarg del segle XVIII i inicis del XIX es produeix un creixement extraordinari: la població que era de 16.082 habitants al 1723 passa a ser de 26.691 al 1782 i de 38.398 l'any 1838. Aquest creixement es produeix arran de les particulars condicions polítiques i econòmiques que es donaren al llarg de tot aquest segle i que van permetre l'aparició del comerç menorquí, fenomen que va permetre superar el període de pobresa en què es trobava l'illa. Aquest extraordinari creixement iniciat a mitjans del segle XVIII no es produí de manera paral·lela a totes les Illes Balears, ni tampoc a la resta de l'Estat espanyol, sinó que es donà només en alguns països europeus.

Després d'aquest extraordinari creixement, es produí un trencament i la població de Menorca es va mantenir gairebé estacionada durant tota la resta del segle XIX, fins el punt de situar-se a prop del creixement zero entre 1830 i 1860. Les explicacions resten en un canvi que es produí en la legislació espanyola segons el qual es

prohibia la importació de cereals estrangers, que era precisament l'activitat principal del comerç menorquí. Des de Maó salpaven vaixells que anaven als ports del llevant mediterrani a cercar un blat que després es revenia a la península. Quan es prohibeix aquesta activitat, s'inicia una decadència econòmica que té l'emigració com una de les seves conseqüències. Aquesta fase d'estancament de la població menorquina coincideix precisament amb el moment en què la resta de les Balears i la resta d'Espanya inicien el seu creixement. No seria fins a inicis del segle XX quan a Menorca torna a iniciar-se un nou creixement demogràfic.

Des de 1910 fins al 1960, el creixement de la població menorquina va ser molt dèbil, degut fonamentalment a l'emigració de població que estava en edat de treballar. En aquesta època també cal destacar les seqüeles a nivell demogràfic que van deixar la Guerra Civil (1936-1939) i la Postguerra.

A partir de 1960 va produir-se un important creixement de la població, a causa dels canvis produïts en l'economia. L'impuls de la indústria i, després, l'aparició del fenomen turístic fan que Menorca

esdevingui receptora de mà d'obra i de turistes i estiuejants. Això no només va permetre l'aturada de l'emigració, sinó que fins i tot va invertir el procés.

En els darrers anys s'ha incrementat el nombre d'immigrants atrets pel turisme. L'any 2003 hi havia més de 7500 habitants d'origen estranger que residien a Menorca, els quals representaven més d'un 10% del padró. En referència a la seva procedència i finalitat de la seva arribada, cal diferenciar-ne dos tipus: aquells que arriben a Menorca per qüestions laborals, que són sobretot sud-americans i magribins, i d'altres que ho fan per passar-hi temporades llargues o la jubilació, majoritàriament d'origen britànic. La immigració estatal també continua augmentant. Està formada principalment per andalusos i catalans, i representa el 22% del padró d'habitants. Actualment, més d'un terç de la població que resideix a Menorca no ha nascut a l'illa.

3. Els moviments migratoris

En els darrers anys s'ha pogut comprovar com la població de Menorca ha anat creixent a diferents ritmes i intensitats. Una de les causes d'aquest creixement, i també d'alguns períodes d'estancament, han estat els moviments migratoris. Per tant, es pot dir que aquests fluxos de persones que han arribat o han marxat de l'illa han estat una peça clau pel desenvolupament demogràfic de Menorca.

A inicis del segle XIX, es va produir una important arribada de persones a causa de l'impuls del comerç, fenomen que va provocar un fort creixement de la població durant aquesta etapa. Els corrents migratoris posteriors, durant la segona meitat del mateix segle i inicis del segle XX, no van presentar la mateixa intensitat, però van seguir sent una aportació permanent al volum d'habitants de l'illa. Per altra banda, el llarg procés emigratori, iniciat ja a la primera meitat del segle XIX, es va prolongar fins a la dècada dels anys 70, del segle XX, donant lloc a una població força envellida per a l'època.

A partir de 1965, el saldo migratori tornà a ser positiu, però va estar marcat per diferents condicions econòmiques que s'han anat succeint fins a l'actualitat. Fins al 1975 va produir-se un creixement sostingut de la població, que coincidí amb un moment d'expansió econòmica, previ a les crisis de 1973-1979, que posaren fre a l'arribada d'immigrants a l'illa. Finalment, la revitalització de l'economia menorquina, produïda a la dècada dels anys 90, va donar lloc a nous fluxos de persones novingudes, moltes de les quals varen arribar arran del fenomen turístic.

Els moviments migratoris també comporten tot un seguit de conseqüències que no es poden ignorar. Les més importants són les següents:

- Redistribució espacial de la població. És difícil explicar l'evolució de la població menorquina sense tenir en compte els moviments migratoris.
- Modificació de l'estructura de població. En general, les immigracions tendeixen a rejuvenir les poblacions, Menorca no és una excepció, ja que els que emigren són gent adulta, jove, etc.

- En els darrers anys, la població de Menorca ha estat inflada pels residents temporals. Persones que tenen un treball de temporada a l'illa i que hi estan empadronats per poder gaudir dels descomptes de resident.
- Els immigrants sense permís de residència que no estan comptabilitzats perquè no figuren en els registres.

4. La distribució de la població al territori menorquí

Menorca presenta una distribució de la població en nuclis de dimensions més o menys semblants, és a dir, que no hi ha cap poble o ciutat que destaquï excessivament per sobre dels altres, fenomen que si es dona a Mallorca o Eivissa.

Això no obstant, no vol dir que la població menorquina estigui distribuïda de manera uniforme. De fet, existeixen unes diferències de densitat de població considerables d'unes zones a altres. La densitat de població és un concepte i indicador de la geografia de la població que constitueix la més elemental de les correlacions entre la

població i l'espai. Normalment aquesta correlació és establerta en habitants per quilòmetre quadrat.

La part més oriental de l'illa, formada pels municipis de Maó, Es Castell i Sant Lluís, presenta la màxima densitat: 341 habitants per km², mentre que a la part central de l'illa, formada per Alaior, Es Mercadal i Es Migjorn, es troben les densitats més baixes: 51,7 habitants per km². La part occidental de l'illa, formada per Ferreries i Ciutadella, quedaria en una posició intermèdia: 105, 95 habitants per km².

Els nuclis de població més importants estan situats al llarg d'un eix central, on els dos centres en volum de població més importants de l'illa, Maó i Ciutadella, es troben situats a cadascun dels extrems. Únicament resten fora d'aquest eix els pobles d'Es Migjorn i Fornells, i a una distància menor, Sant Climent, Sant Lluís i Es Castell. Aquest eix correspon amb el que és la carretera general que uneix els extrems orientals i occidentals de l'illa.

Taula 2. **Població de Menorca per municipis i sexe (2006)**¹

MUNICIPI	NÚM. HABITANTS	HOMES	DONES
Alaior	8933	4524	4409
Castell, Es	7475	3822	3653
Ciutadella	27468	13698	133770
Ferreries	4476	2309	2167
Maó	27893	13854	14039
Mercadal, Es	4504	2336	2168
Migjorn, Es	1503	742	761
St. Lluís	6182	3135	3047
TOTAL	88434	44420	44014

5. L'estructura de la població

La població actual de Menorca presenta una estructura demogràfica típicament europea. Això significa que hi ha poca població jove (0-15 anys), molta població adulta (16-64 anys) i un nombre elevat de gent gran (> 65 anys). Aquesta distribució per edats dels habitants de l'illa permet conèixer les necessitats específiques de la població.

¹ Font: Elaboració a partir d' INE, 2006

En una societat com la nostra, europea, on els avenços en el camp de la medicina i la millora de la qualitat de vida fan que la població tendeixi a ser cada vegada més envellida, es necessiten una sèrie de serveis i infraestructures per atendre a aquest sector de la població com ara hospitals, casals per a la gent gran, residències, etc.

Taula 3: Estructura de la població per l'any 1985 i 2001 ²

Any	0-14 anys	15-29 anys	30-44 anys	45-65 anys	>65 anys
1985	22,9	24,2	19,2	15,3	18,4
2001	16,1	22,2	25,4	21,9	14,3

6. Les ciutats i els pobles de Menorca

Menorca compta amb 10 nuclis urbans. Maó és la ciutat de majors dimensions. Té una població que s'apropa als 28.000 habitants i està situada al llevant de l'illa. Ciutadella, situada al costat oposat, a ponent, la segueix de molt a prop amb uns 27.500 habitants. Els vuit nuclis restants, de menors dimensions, es caracteritzen per la seva

situació intermèdia entre les dues ciutats: Alaior, Es Mercadal i Ferreries situats a l'eix que uneix les dues ciutats; Sant Climent, Sant Lluís i Es Castell, a la zona d'influència de Maó; i Fornells i Es Migjorn, a la zona sud de l'illa

Maó

És una ciutat condicionada pel port. La seva estructura urbana, situada sobre un penya-segat, és el conjunt d'una antiga trama radial amb petites extensions d'èpoques posteriors i del desenvolupament lineal de l'actualitat. No obstant, la característica urbana més important de la ciutat és la conservació del casc antic, de gran extensió i uniformitat.

Ciutadella

Va ser la capital de l'illa fins el segle XVIII. Això justifica l'existència d'un centre històric de gran qualitat arquitectònica. L'antic traçat de les murades, enderrocades al 1873, va facilitar la construcció d'un extens passeig, la contramurada, convertit

² Font: Elaboració a partir de VIDAL, T. (1993) i IBAE (2005)

actualment en el límit entre la ciutat antiga i els creixements posteriors. El bon estat de conservació de la ciutat antiga ha estat propiciat per haver estat el primer declarat com a patrimoni històric i artístic de l'illa. A diferència de Maó, on el casc antic és molt més uniforme i hi ha pocs edificis singulars que hi destaquen, a Ciutadella, es dona una magnífica combinació d'edificis religiosos, palaus senyorials i habitatges populars que reproduïxen la imatge de l'antiga ciutat mediterrània.

Alaior, Es Mercadal i Ferreries: els pobles d'interior

Els tres pobles estan situats sobre la principal via de comunicació de l'illa, la carretera general que connecta Maó i Ciutadella. Són assentaments d'origen medieval que acomplien una doble funció: eren un centre d'intercanvis de la zona rural més propera i també parada obligada pels viatgers que accedien a la antiga capital, Ciutadella, ja que el centre de les comunicacions per mar era Maó. L'estructura urbana dels tres pobles és semblant: s'organitzen a partir d'un centre del qual surten carrers irregulars, seguint el traçat d'antics camins, fins a les possessions rurals de la rodalia. Destaca

l'església com a edifici singular i la plaça com espai urbà en què es centralitza l'activitat urbana.

Sant Lluís, Es Castell i Sant Climent

Les diferents ocupacions i dominacions patides per Menorca durant el segle XVIII, a causa del seu interès estratègic en el context de la Mediterrània, van aportar un nou ambient i un nou impuls a l'illa. Aquests tres pobles, sorgits a les rodalies de Maó, van néixer durant aquestes dominacions, al segle XVIII. La seva trama urbana respon a una planificació urbana i està formada per retícules ortogonals. Això no obstant, es van crear per motius diferents i complien funcions ben diferenciades. Són una mostra del disseny urbà de l'època colonial.

Es Migjorn i Fornells

Aquests dos nuclis són els de menors dimensions de l'illa. Fornells és poble marítim, de pescadors, situat a la costa nord de Menorca. Es Migjorn és un poble d'interior, de pagesos, situat a la part sud de l'illa. L'origen dels dos és anterior al segle XVIII. Van sorgir a partir

d'un agrupament de cases situades a la vora d'un camí o carretera,
que lentament es acabar convertint en el carrer principal del poble.